

Centrum Badania Opinii Społecznej

ul. ŻURAWIA 4 skr. pt. 24

00-955 WARSZAWA 15

SEKRETARIAT: 28-37-04; 29-35-69
ZESPÓŁ REALIZACJI BADAŃ: 40-56-41

Telefon dyżurny: 21-34-34
Telex: 816-436

BD/17/2/89

OPINIE O M. GORBACZOWIE, JEGO POLITYCE
I WIZYCIE W POLSCE

Styczeń 1989 r.

CBOS śledzi opinie Polaków o Michaiile Gorbaczowie i jego polityce od momentu objęcia przez niego funkcji sekretarza generalnego KC KPZR. Rok 1988 szczególnie sprzyjał takim obserwacjom ze względu na oficjalną wizytę przywódcy radzieckiego w Polsce. W opracowaniu tym prezentujemy wyniki badań sondażowych¹ na sygnalizowane tematy.

Z roku na rok, systematycznie przybywa sympatyków M. Gorbaczowa. W 1988 roku wśród badanych stanowili oni prawie 80%. Dwukrotnie w 1987 i 1988 roku w sondażowym plebiscycie zyskał on miano najwybitniejszego przywódcy politycznego świata. W tym samym czasie z 54 do 68% wzrosło grono określających się jako zwolennicy prowadzonej przez niego polityki. Ponad 70% ankietowanych jest przekonanych, że Gorbaczow jest życzliwy Polakom i Polsce. Tylko nieliczni (2-5% badanych) czują do niego antypatię i niechęć.

Stosunek do M. Gorbaczowa:	X'88	X'87
Sympatia	79,6%	76,2%
Obojętność	13,4%	14,8%
Niechęć	5,2%	6,3%
Brak zdania	1,8%	2,5%

"Kogo spośród współczesnych przywódców świata ceni Pan(i) najbardziej?"	X'88	X'87
Michaił Gorbaczow	59,4%	45,7%
Jan Paweł II	37,4	29,7%
Ronald Reagan	22,3%	10,7%
Margaret Thatcher	20,2%	5,2%

Stosunek do polityki M. Gorbaczowa	X'88	X'87
Jestem zdecydowanym zwolennikiem	17,9%	16,2%
Jestem zwolennikiem	50,1%	37,7%
Jest mi obojętna	18,2%	31,5%
Jestem przeciwnikiem	0,8%	0,9%
Jestem zdecydowanym przeciwnikiem	0,3%	0,5%
Trudno mi powiedzieć	12,5%	13,0%

¹ Wszystkie cytowane w opracowaniu dane procentowe pochodzą z badań przeprowadzonych na reprezentatywnych próbach dorosłej ludności Polski (1490-1500 osób).

Stosunek M. Gorbaczowa do Polski
i Polaków:

X'88

Zdecydowanie życzliwy	17,5%	} 70,5%
Raczej życzliwy	53,0%	
Obojętny	9,9%	
Raczej nieżyczliwy	1,4%	} 1,7%
Zdecydowanie nieżyczliwy	0,3%	
Trudno powiedzieć	17,6%	

Wydaje się mało prawdopodobne, by sondażowe termometry mogły jeszcze bardziej pójść w górę. Zdecydowana większość Polaków uważa, że na scenie życia politycznego pojawiła się wybitna osobowość - polityk zupełnie nowego formatu.

Określając swój stosunek do polityki prowadzonej przez M. Gorbaczowa badani przede wszystkim odwoływali się do zmian zachodzących w ZSRR i krajach socjalistycznych oraz roli, jaką w nich odgrywa sekretarz generalny KC KPZR (47,6% badanych), osiąganych przez niego efektów w polityce zagranicznej (14,0%) oraz cech jego osobowości (12,3%). Oto szczegółowe dane² na ten temat wraz z przykładowymi wypowiedziami badanych.

Reformator, twórca pierestrojki, wprowadza zmiany w ZSRR (47,6%), w tym:

wprowadza zmiany w ZSRR, autor pierestrojki, zwolennik reform, nowe myślenie polityczne	22,3%
demokratyzacja życia w ZSRR, swobody, wolności obywatelskie	4,3%
zmiany zachodzące w ZSRR są korzystne dla Polski	6,6%
dba o ludzi, chce poprawić ich byt, warunki życia	5,3%
ujawnienie białych plam w historii, mówienie prawdy o historii, stalinizmie	4,9%
reformuje, zmienia, poprawia socjalizm	1,9%
zmiany zachodzące w ZSRR są korzystne dla wspólnoty socjalistycznej	1,8%
naród mu ufa, popiera go, zmienia nastroje i mentalność społeczeństwa	0,5%

Jest ona najbardziej właściwa i niekonwencjonalna jak na owe czasy.

Ponieważ zmiany, jakie dokonuje Gorbaczow, idą w kierunku demokracji i człowieka, a jest to nowość w polityce radzieckiej.

² Procenty nie sumują się do stu, ponieważ badani mogli podać kilka odpowiedzi.

Jest chyba jedynym, który chce i może zmienić swój kraj, a nawet świat. Bo pokazuje, jak naprawdę jest w Rosji, bo inni to ukrywali, daje więcej swobody ludziom i republikom, daży chyba naprawdę do rozbrojenia i pokoju.

Jak można nie być zwolennikiem skoro po latach tragedii, marazmu, zbrodni i strasznych szkód, przyszedł okres tak ogromnych zmian.

Poprzez jego politykę świat porusza się milowymi krokami naprzód.

Wreszcie ktoś pokazał światu, że ZSRR może być krajem otwartym. Choć wiele jest jeszcze białych plam, to jednak polityka Gorbaczowa jest najbardziej postępową od początku istnienia ZSRR.

Dopiero teraz ZSRR wyszedł z wieloletniego zacofania - zastoju. Podzielam jego aprobatę dla nowatorstwa działań w wielu dziedzinach.

Myślę, że w końcu ZSRR stanie się pozytywnym przykładem dla innych państw. Ze struktur bardzo skostniałych może zrodzić się coś nowego, co da impuls do wzrostu gospodarczego, choć trudno będzie przetłamać przyzwyczajenia ludzi.

Jest zwolennikiem dużych reform politycznych i gospodarczych, co ma duży wpływ na kraje satelickie ZSRR.

Podoba mi się sposób wprowadzania nowych zmian w kraju. Rozliczanie byłych prominentów, karanie za winy popełnione, odzyskiwanie zagarniętych bogactw.

Radykalne odejście od polityki stalinizmu, troska o szybszy rozwój kraju.

Polityka Gorbaczowa otwiera szansę dla mieszkańców ZSRR, Polski (i nie tylko) na lepszą przyszłość.

Każdy chce, żeby się wreszcie normalnie żyło w naszych krajach, a zmiany tam (byleby były szybkie) prowadzą do zmian w Polsce.

Bo myślę, że dla nas z tej pierestrojki będą same korzyści. Daje to nam wszystkim z bloku państw socjalistycznych szansę na lepsze jutro.

Rosjanie dopiero teraz mają możliwość bezkompromisowych posunięć, rozwoju prywatnej inicjatywy, szerszych kontaktów międzynarodowych.

Najważniejsza sprawa ruszyć ten blok - monolit postalinowski, a on to robi. Kraje wysoko rozwinięte oddalają się szybko od tego, co reprezentuje ZSRR.

Pragnie pchnąć na nowe tory, bądź co bądź zacofany i zubożały naród.

Jest to pierwszy przywódca w ZSRR, który zdecydował się pokazać ten kraj takim, jakim był naprawdę. Próbuje pokazywać go takim, jakim jest, ale nie wszystko może jeszcze powiedzieć.

Chce przebudować socjalizm, może mu się to uda, zmieni się polityka w obozie socjalistycznym.

To on powiał nowym wiatrem od Wschodu, usuwa dziadków, wierzy w młodych, tyle że to taki ruski Judym, bo na dole panuje niepewność, lęk, zastraszenie przez ruską milicję, której więcej niż mrówek w mrowisku.

Jego polityka, moim zdaniem, zmierza do wielkich zmian, jest bardzo śmiała i odważna.

Wprowadził w ZSRR wiele korzystnych zmian. Najważniejsze jest, że my o tym wszystkim się dowiadujemy.

Otwiera Rosjanom oczy na świat. Obala stalinizm. Może będzie prawdziwa demokracja w ZSRR.

Dosyć naród radziecki był gnębiony. Pora, żeby zaczął żyć po ludzku. Myślę, że Gorbaczow do tego doprowadzi. Liczę po cichu, że i nam będzie się lepiej żyło.

Podoba mi się odwaga i rozmach z jakim przystąpił do zerwania ze starą polityką partii, ZSRR.

Polityka zagraniczna (14,0%), w tym:

rozbrojenie, pokój, zwolennik rozbrojenia, inicjatywy pokojowe	9,3%
zmiana polityki zagranicznej, otwarcie na Zachód	2,8%
porozumienie z USA, rozmowy w Reaganem	1,9%

Jestem kobietą, pragnę za wszelką cenę pokoju na świecie, a Gorbaczow jest jedynym, któremu zależy na pokoju.

Bo dobrze robi dla świata, dla pokoju, dla państw bloku socjalistycznego, w ogóle książkę by można napisać o tym, co robi.

Jest to przywódca inny od dotychczasowych, dokonał przełomu w polityce zagranicznej ZSRR, co pozwoliło na dogadanie się z USA w sprawie rozbrojenia. Ujawnił prawdę o życiu w ZSRR.

Ponieważ Gorbaczow rozmawia z USA na temat pokoju na świecie. Kto nie przeżył wojny, ten nie wie, co to znaczy świat bez wojny.

Na świecie doprowadził do rozładowania napięcia między głównymi potęgami militarnymi i nie tylko pomiędzy nimi.

Bo mi się podoba jego polityka i jego troska o swój kraj i naród. On też najbardziej się stara, żeby był pokój na świecie i żeby nikt nie żył w lęku, że znów może być wojna.

Bo potrafił zjednać sobie Zachód, prowadzi mądrą politykę wobec USA, wie kiedy ustąpić, a kiedy przycisnąć.

Prawidłowo prowadzona polityka zagraniczna - doprowadzenie do rozbrojenia.

Osobowość, styl bycia Gorbaczowa (12,3%), w tym:

zachowanie, styl bycia, osobowość Gorbaczowa	8,0%
zdecydowanie, konsekwencja w działaniu	3,0%
budzi sympatię, cenią, liczą się z nim w świecie, potrafi zjednywać sobie ludzi	1,3%

Znajduje wyjście z każdej trudnej sytuacji.

Nie siedzi w gabinecie, idzie do ludzi i jest z nimi zgodny.

Bo Gorbaczow jest odważny, mądry i nie boi się Reagana.

W osobie Gorbaczowa widzę człowieka godnego takiego stanowiska. Już dawno w ZSRR nie było takiego przywódcy, drugi po Leninie.

Jest to przywódca zdecydowany, otwarty, posiada wielu zwolenników, ale i przeciwników, co jest naturalne. Jest postępowy.

Powiem to co prawdopodobnie powiedział Sacharow - jestem zwolennikiem, bo każdy inny jest - byłby od Gorbaczowa gorszy, to wybitna osobowość.

Zachowuje się nie jak przywódca, uśmiecha się, drapie, umie powiedzieć wprost co myśli, komu trzeba dołożyć, jest naturalny, nie ma z bufona.

Sympatyczny, miły człowiek, po ludzku rozmawia z ludźmi, kiedy trzeba zachowuje powagę, umie się przystosować do każdej sytuacji.

Wypowiedzi ogólnikowe (15,9%), w tym:

prowadzona przez niego polityka jest słuszna, właściwa, dobra, podoba mi się to, co robi - stwierdzenia ogólne	12,9%
inne pozytywne	3,0%

Wypowiedzi obojętne (10,6%), w tym:

nie interesuje mnie to, jest mi to obojętne, są to wewnętrzne sprawy ZSRR, nie ma to żadnego znaczenia dla Polski	7,5%
czas pokaże, trzeba poczekać na rezultaty, efekty, zobaczymy co przyniesie przyszłość	3,1%

Wypowiedzi negatywne (7,8%), w tym:

niewiara w powodzenie pierestrojki, pierestrojka to pozory, dużo się mówi, nic się nie robi	5,7%
ingerencja w wewnętrzne sprawy Polski	0,5%
niewłaściwy stosunek Gorbaczowa do Polski i Polaków	0,3%
nowy kult jednostki	0,2%
nie ujawnia się białych plam w historii	0,1%
inne	1,0%

Mało co się zmieniło.

Bo nic się nie dzieje, nic nie widać.

Ponieważ uważam, że w ZSRR i tak się wiele nie zmieni.

Nie widzę szans polepszenia bytu dzięki jego polityce.

Bo widzę, że zanosi się na donioślejsze zmiany, korzystne dla narodów ciemniejszych przez Rosjan.

Wszystkie jego działania zmierzają do zwiększenia potęgi ZSRR co dla Polski wcale nie jest korzystne.

Gorbaczow nie powinien decydować o naszej polityce. Niech by Polacy sami rozwiązywali swoje problemy.

Trudno powiedzieć 4,6%

Niekonwencjonalność sposobu bycia i zachowania Michaiła Gorbaczowa wyraża się także w innym postrzeganiu roli żony przywódcy politycznego. Interesowało nas, jak Raisę Gorbaczow widzą i oceniają respondenci. Zyskała ona sobie w Polsce znaczne grono sympatyków (prawie 53% badanych). Tylko u nielicznych (5%) wzbudziła niechęć.

Podoba się przede wszystkim jej:

prezencja, wygląd zewnętrzny	25,2%
sposób bycia, zachowania	21,4%
inteligencja, wiedza, zainteresowania	15,6%

sympatyczna, miła, z poczuciem humoru	13,5%
stosunek do ludzi, umiejętność rozmawiania z ludźmi	8,2%
stosunek do męża	4,1%
aktywność polityczna, zaangażowanie polityczne	2,0%
stosunek do Polski i Polaków	1,5%
wszystko	0,9%

Znaczne kontrowersje budzi natomiast polityczna aktywność żony przywódcy oraz jej wpływ na politykę państwa. Na pytanie: "Czy właściwe jest, że żona przywódcy odgrywa znaczną rolę polityczną w państwie?" odpowiadano następująco:

tak, jeśli jej wpływ na męża jest korzystny	33,4%
tak, ale jej wpływ nie powinien być wielki	18,4%
nie, na politykę państwa powinny wpływać osoby demokratycznie wybrane, a nie rodzinne otoczenie przywódcy	34,1%
mam inne zdanie	1,5%
trudno powiedzieć	12,5%

Wprawdzie ponad połowa badanych aprobeuje wpływy żon przywódców na politykę państwa, ale często z zastrzeżeniem, aby nie były one zbyt wielkie.

Ten pozytywny wizerunek M. Gorbaczowa i jego żony warto skonfrontować z opiniami i ocenami wizyty państwa Gorbaczow w Polsce. Wizyta odbyła się w lipcu 1988 roku, ale pytaliśmy o wrażenia z niej dopiero w październiku, celowo, ponieważ chcieliśmy poznać nie pierwsze reakcje i odczucia, jakie wywołała, ale utrwalony w społecznej świadomości obraz tego, czym ona była dla Polski i Polaków, jak jest postrzegana po burzliwych wydarzeniach sierpniowo-wrześniowych. Respondentów poprosiliśmy o odpowiedź na dwa pytania. Pierwsze z nich, otwarte, dające całkowitą swobodę wypowiedzi, brzmiało: "Czy w trakcie wizyty Michaiła Gorbaczowa w Polsce, były jakieś wydarzenia, na które zwrócił Pan(i) szczególną uwagę, które wydały się Panu(i) ważne, znaczące, inne niż zwykle? Jeśli tak, to co to było? Opinie w tej sprawie są wyraźnie podzielone; 48% badanych uważa, że wizyta ta miała znamiona niezwyczajności, w jej trakcie miały miejsce szczególne, niecodzienne wydarzenia, niewiele mniej, bo prawie 45% nie dostrzegalo niczego szczególnego w jej przebiegu, pozostali (7%) nie mieli sprecyzowanego zdania na ten temat.

Uzasadniając swoje wrażenia z wizyty wskazywano na osobowość gości, stosunek do nich Polaków oraz niektóre elementy wizyty.

Osobowość M. Gorbaczowa, zachowanie przywódcy radzieckiego i jego żony (23,3% badanych), w tym:

sposób zachowania, styl bycia Gorbaczowa	9,8%
spotkania, rozmowy z Polakami, kontakty z szarymi, zwykłymi ludźmi na ulicy	8,7%
stosunek Gorbaczowa do Polski i Polaków	1,9%
Gorbaczow, jego osobowość, mądrość, wiedza	1,9%
zachowanie, sposób bycia, osobowość Raisy Gorbaczow	1,0%

Atmosfera wizyty, stosunek Polaków do M. Gorbaczowa (14,3%), w tym:

sposób przyjęcia, witania Gorbaczowa przez Polaków, społeczeństwo	9,6%
klimat wizyty	4,7%

Konkretne wydarzenia i fakty (14,8%), w tym:

spotkanie na Zamku Królewskim	3,7%
wizyta w Szczecinie	3,2%
spotkanie na Wawelu	2,6%
występ Rosiewicza	1,9%
ujawnienie białych plam w historii	0,9%
spotkania, rozmowy z Jaruzelskim	0,8%
spotkania w Sejmie, to co mówił Gorbaczow w Sejmie	0,5%
spotkania z rolnikami	0,5%
przyznanie Gorbaczowowi Orderu Uśmiechu	0,4%
zmniejszenie uzależnienia Polski od ZSRR	0,3%

Negatywne opinie o wizycie (3,1%), w tym:

przereklamowana, za dużo się o niej mówiło w środkach masowego przekazu	1,5%
wyreżyserowana, brak jej autentyczności, na pokaz	0,7%
nowy kult jednostki	0,3%
nie ujawnienie białych plam w historii obu narodów	0,2%
wzrost uzależnienia Polski od ZSRR	0,2%
wizyta utrudniała życie, nie można było dojechać do pracy	0,2%

Inne 2,9%

Najtrafniej odbiór wizyty oddają wypowiedzi badanych: *Jego bezpośredni stosunek do ludzi. Nie była to taka sztywna wizyta tylko w Belwederze. Wizyta przyjacielska, braterska z ludźmi.*

Był dość długo i w wielu miejscach, i wszędzie witały go tłumy ludzi, chyba innego przywódcę stamtąd nie witano by tak.

Wszystko. Cała wizyta była inna niż pozostałe. Taki niewymuszony, fajny, spontaniczny piknik czy festyn. Wszystkie wizyty powinny takie być.

Oceniam całą wizytę jako bardzo udaną. Bardzo podobały mi się bezpośrednie kontakty Gorbaczowa z mieszkańcami polskich miast.

Po raz pierwszy ludzie witali przywódcę z ZSRR z prawdziwą sympatią.

Fakt, że niemal całe społeczeństwo polskie aprobowało tę wizytę.

Po raz pierwszy w tych kontaktach panowała rodzinna atmosfera.

Jego serdeczny stosunek do robotników i narodu polskiego oraz spotkanie z intelektualistami.

Po raz pierwszy w historii stosunków polsko-radzieckich tak życzliwie, autentycznie był przyjmowany przywódca tego kraju - zyskał sympatię.

Osobiste zachowanie się Gorbaczowa w każdej sytuacji, swoboda, prostota, nie kępował się.

Duży talent polityczny pozwolił Gorbaczowowi na wzbudzenie nieklamanej sympatii wielu ludzi.

Bardzo dużo czasu Gorbaczow poświęcił rozmowom z ludźmi pracy. Wizyta była bezpośrednia, nie było takiego dystansu, do jakiego jesteśmy przyzwyczajeni przy wizytach międzynarodowych.

Że był w Polsce bardzo serdecznie witany i że on Gorbaczow bardzo lubi Polaków.

Cała wizyta przebiegała w nietypowej jakby nieoficjalnej atmosferze. Przynajmniej ze strony Gorbaczowa mniej było sztucznej bufonady.

Po raz pierwszy naród polski widział w osobie Gorbaczowa wielkiego przywódcę sąsiedniego narodu i przyjaciela Polski.

Odkrycie białych plam w historii - Polacy czekali na to.

Czuło się sympatię, coś czego wcześniej nie było. Myślę, że to sporo.

Uważam, że stosunek społeczeństwa do tej wizyty był bardzo przychylny.

Stosunek przyjazny Gorbaczowa do narodu polskiego, jak i widoczna nieporozumienia między Gorbaczowem a przywódcami polskimi. Zauważyłem dużą, szczerą przyjaźń między Gorbaczowem a Jaruzelskim.

Otwarty charakter wizyty. Odejście od sztywnych stereotypów, odrębność przywódcy radzieckiego, jego serdeczność.

Gorbaczow wypowiadał się, tak mi się wydaje, szczerze i otwarcie, zwrócił uwagę na wydarzenia w Polsce, na podobne problemy w ZSRR. Zwrócił uwagę na przyszłość w stosunkach z Polską, w okresie przedwojennym i po wojnie.

Że wszędzie w naszym społeczeństwie była wielka radość z powodu wizyty i spotkań z nim. Cały naród był bardzo zadowolony.

Luźne, swobodne, spontaniczne zachowanie się wobec ludzi, serdeczność nie tylko do władz, ale i zwykłych ludzi.

Cytaty negatywnych wypowiedzi: Według mnie nie była to tak znacząca wizyta. Chyba wyróżniała się tylko tym, że mocniej ściskali się na płycie lotniska.

Dużo propagandowych pokazówek i nie po za tym nie zwróciło mojej uwagi.

Za dużo szumu było wokół niej.

Wizyta była podobna do wszystkich innych wizyt dyplomatycznych, bardziej tylko była omawiana przez środki masowego przekazu.

Przyjechał i nie nam nie powiedział dobrego.

Był to kult jednostki, a nie przedstawiciel narodu.

Drugie pytanie na temat wizyty M. Gorbaczowa było skategoryzowane. Badani ustosunkowywali się do cytowanych stwierdzeń, sklasyfikowanych w następujące kategorie: umacnianie sojuszu politycznego, element pierestrojki, osobowość Gorbaczowa, brak znaczenia wizyty, negatywne wypowiedzi o wizycie.

Osobowość M. Gorbaczowa

Przybliżyła Polakom osobowość radzieckiego przywódcy 83,9%

Umacnianie sojuszu politycznego

Podkreśliła znaczenie, jakie Związek Radziecki przywiązuje do stosunków z Polską 64,1%

Była aktem poparcia dla działań reformatorskich polskich władz 59,2%

Pokazała przyjazny stosunek naszego społeczeństwa do ZSRR 47,7%

Element pierestrojki

Była okazją do wyjaśnienia nieporozumień, uprzedzeń między Polską a Rosją lub Związkiem Radzieckim 56,1%

Pokazała, że w ZSRR są duże zmiany 53,9%

Przyczyniła się do wyjaśnienia wielu białych plam w historii 49,5%

Brak znaczenia wizyty

Była taka jak wiele wizyt dyplomatycznych 44,8%

Była przereklamowana przez propagandę, nic wielkiego w jej trakcie się nie działo 41,1%

Negatywne wypowiedzi o wizycie

Była dowodem na rosnące uzależnienie Polski od ZSRR 36,1%

Mimo starannej oprawy nie dało się ukryć chłodnego stosunku społeczeństwa do przywódcy radzieckiego 27,4%

W świetle zaprezentowanych wyników trudno o jednoznaczną interpretację społecznego odbioru wizyty M. Gorbaczowa w Polsce. Z pewnością była okazją do bliższego poznania osobowości radzieckiego przywódcy, potwierdziła jego niekonwencjonalny sposób bycia i bezpośredniość w kontaktach z ludźmi, powiększyła grono jego sympatyków. Odmienność tej wizyty jest postrzegana przede wszystkim w kategoriach nowego stylu bycia, bardziej na luzie. Rzadko akcentuje się jej znaczenie polityczne, jej wpływ na stosunki polsko-radzieckie. Podkreślających jej doniosłość polityczną jest jednak więcej niż tych, którzy bagatelizują jej znaczenie lub dają wyraz niechęci do Związku Radzieckiego.